

УДК 339.564

Максим Демченко

ТОВАРНИЙ ЕКСПОРТ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД 2011–2015 РР.: МІФИ ТА РЕАЛІЇ

Максим Демченко

ТОВАРНЫЙ ЭКСПОРТ УКРАИНЫ ЗА ПЕРИОД 2011–2015 ГГ.:

МИФЫ И РЕАЛИИ

Maksym Demchenko

MERCHANDISE EXPORTS TO UKRAINE FOR THE PERIOD 2011–2015:

MYTHS AND REALITIES

Проаналізовано товарний експорт України за період 2011–2015 рр. Отримані дані підтверджують, що поставки українських товарів до країн Європи, особливо таких як: Італія, Польща, Німеччина, Іспанія, Угорщина, Нідерланди, Румунія, Чехія та Франція, починаючи з 2014 р. значно переважають поставки до країн СНД. Одночасно товарний український експорт стрімко зростає на Азійському та Африканському ринках. Динаміка тренду поставок товарів до країн Європи в еквіваленті національної валюти і, на відміну від валютного тренду, є позитивною, що підтверджує збільшення євроспрямованості української економіки.

Ключові слова: товарний експорт, товарні поставки, торговельна валютна виручка, платіжний баланс, країни Європи, країни СНД, валютний тренд.

Рис.: 2. Табл.: 3. Бібл.: 10.

Проанализирован товарный экспорт Украины за период 2011–2015 гг. Полученные данные подтверждают, что поставки украинских товаров в страны Европы, особенно в такие как: Италия, Польша, Германия, Испания, Венгрия, Нидерланды, Румыния, Чехия и Франция, начиная с 2014 г. значительно преобладают над поставками в страны СНГ. Одновременно товарный украинский экспорт стремительно растёт на Азиатском и Африканском рынках. Динамика тренда поставок товаров в страны Европы в эквиваленте национальной валюты и в отличие от валютного тренда является позитивной, что подтверждает увеличение евронаправленности украинской экономики.

Ключевые слова: товарный экспорт, товарные поставки, торговая валютная выручка, платежный баланс, страны Европы, страны СНГ, валютный тренд.

Рис.: 2. Табл.: 3. Библ.: 10.

The author analyzes the merchandise exports of Ukraine for the period 2011–2015. These data confirm that the supply of Ukrainian goods to European countries, especially such as Italy, Poland, Germany, Spain, Hungary, the Netherlands, Romania, Czech Republic and France, since 2014 significantly prevail over the supply to the CIS countries. At the same time the export of Ukrainian goods to the rapidly growing Asian and African markets. The dynamics of the trend of deliveries of goods to the European countries in terms of national currency, and in contrast to the currency trend is positive, which confirms the increase in Euro focus of Ukrainian economy.

Key words: merchandise exports, product delivery, currency trading revenue, payment balance, European countries, CIS countries, currency trend.

Fig.: 2. Tabl.: 3. Bibl.: 10.

JEL Classification: F 19

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української економіки питання обсягів надходження валютної експортної виручки, географічної структури товарного експорту, пріоритети партнерства, в тому числі європейського, є не тільки надзвичайно актуальними напрямками наукових досліджень, але й життєво необхідною складовою збереження нашої держави. В цьому контексті актуальна і проблема повноцінної інтеграції української економіки у глобальне економічне середовище, і питання створення конкурентної, якісної продукції, і величина надходжень у країну конвертованої валюти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу товарних експортних поставок із України, їх географічному спрямуванню присвячено багато досліджень і публікацій вітчизняних та закордонних науковців, таких як Я. Белінська [1], Р. Джуччі [2], В. Мовчан [2], М. Риженков [2], Л. Созанський [3], Н. Татарин [3], О. Шевчук [3] та багато інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Але, на наш погляд, є необхідність узагальнення статистичних даних за період 2011–2015 рр. та побудова на цій основі п'ятирічних трендів, що будуть відображати зміну пріоритетів продажу українських виробників за географічною структурою експорту. Це дасть можливість визначити тенденції, які були притаманні до окупації української території північним сусідом, і прослідкувати зміни в товарному експорті України за останні два звітних ро-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ки (2014–2015 рр.). Крім цього, майже відсутнє в науковій літературі порівняння трендів українського товарного експорту в вільноконвертованій та національній валютах за географічними напрямками та окремими регіонами.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є: 1) проведення аналізу та визначення сучасних пріоритетів за географічними напрямками товарного експорту з України за період 2011–2015 рр.; 2) побудова та порівняння на цій статистичній базі двох трендів товарного експорту України: перший – у вільноконвертованій валюті (доларах США); другий – у національній валюті (гривні); 3) порівняння величини падіння або зростання українських товарних поставок до країн Європи та країн СНД за період 2011–2015 рр.

Виклад основного матеріалу. Товарний експорт із України в інші країни світу без перебільшень відіграє в економічному житті сучасної України одну з визначальних ролей. Це і виробництво конкурентоспроможних на світових ринках товарів, і зайнятість населення, і використання всіх видів транспорту, і, звичайно, надходження у країну конвертованої валюти, що в кінцевому рахунку визначає платіжний баланс нашої держави. Це все, у свою чергу, впливає на стан і обсяги золотовалютних резервів та суттєво здійснює тиск на валютне курсоутворення. Значне скорочення надходження валюти в Україну створює ефект її дефіциту, що всі українці в останні роки відчули через стрімке зростання валютного курсу іноземних валют, тобто зростання їх вартості. Інакше не могло і бути. У 2011–2012 рр. в Україну надходило більше ніж 67 млрд дол США (у 2011 р. – 67,594 млрд дол США; у 2012 р. – 67,779 млрд дол США) торговельної експортної валютної виручки, що давало можливість тримати стабільним валютний курс та значно збільшувати золотовалютні резерви, що було нами відображено у попередніх дослідженнях [4–6]. Починаючи з 2013 р. валютна торговельна експортна виручка України неупинно зменшується, про що яскраво свідчать дані табл. 1. Якщо 2011 р. взяти як базовий, то падіння експортної валютної виручки у 2013 р. становило 8%; у 2014 р. – 20%; у 2015 р. – 43% [7; 8]. В абсолютних цифрах валютна експортна виручка у 2013 р. становила 62,3 млрд дол США; у 2014 р. – 53,9 млрд дол США; у 2015 р. – 38,1 млрд дол США. Цікаво, що якби курс національної валюти, скажімо, падав (девальвував) тільки пропорційно до зменшення надходжень експортної валютної виручки за період 2013–2015 рр., то його значення на початок 2016 р. могло б бути у межах 14,85–14,90 гривень за 1 дол США, що, на нашу думку, було б не тільки більш обґрунтованим з економічного погляду, але й більш прийнятним для населення та держави. А так у підсумку маємо, більше з політичних мотивів, величезну девальвацію гривні. Її значення за період з 06.02.2014 р., коли офіційний курс знаходився на рівні 7,993 гривень за 1 долар США, і по 01.04.2016 р., коли офіційний курс вже знаходиться на рівні 26,218 гривень за 1 долар США [9], становило 228%. Ланцюговим наслідком маємо у 2015 р. галопуючу інфляцію в розмірі 48,7% [10], що стало починаючи з 1996 року антирекордом України за останні 20 років.

За останні п'ять років кардинально змінюється географічна структура та спрямованість торговельного експорту із України. Так, на основі складеного нами рейтингу ТОР-20 країн найбільшого товарного експорту з України за період 2011–2015 рр. (табл. 2), у 2011 р. головними покупцями українських товарів були країни СНД, а їх частка у загальному товарному експорті України становила 38,2%. Частка головного покупця української продукції, у розрізі окремих країн, Російської Федерації становила 29,0% (майже третину всього експорту). Найближчі «переслідувачі» лідера споживання українських товарів, а це ще п'ять років тому були Туреччина, Італія, Польща, які навіть разом «не дотягували» до половини поставок до Російської Федерації, а поставки до Китайської Народної Республіки (КНР) були тільки на шостому місці нашого рейтингу, з часткою 3,2% від загального товарного експорту. Якщо експорт до 20 країн найбільшого експорту 2011 р. об'єднати, то їх частка на той період становила 74,7% або $\frac{3}{4}$ частини.

Таблиця 1

Географічна структура товарного експорту із України за період 2011–2015 рр.¹ (тис. дол США)

Країни	2011		2012		2013		2014		2015	
	Обсяг	Частка	Обсяг	Частка	Обсяг	Частка	Обсяг	Частка	Обсяг	Частка
Усього	67 594 102,7	100	67779842,2	100	62305927,3	100	53901689,1	100	38 134 807,8	100
Країни СНД	25 835 779,2	38,2	24 911 253,3	36,8	21 672 111,1	34,8	14 882 294,0	27,6	7 808 737,6	20,5
Країни Європи	18 253 731,9	27,0	17 203 289,7	25,4	16 847 860,3	27,0	17 122 126,0	31,8	13 250 482,4	34,7
Країни Азії	17 562 822,8	26,0	17 506 392,3	25,8	16 671 047,9	26,8	15 350 838,0	28,5	12 379 714,7	32,5
Країни Африки	3 325 631,4	4,9	5 544 676,0	8,2	5 079 902,4	8,2	5 097 543,8	9,5	3 803 277,1	10,0
Країни Америки	2 488 572,2	3,7	2 471 361,1	3,6	1 938 845,3	3,1	1 371 649,8	2,5	784 071,6	2,1
Країни Австралії і Океанії	16 923,0	0,03	32 993,0	0,05	28 340,8	0,05	23 423,9	0,04	13 357,3	0,0
Інші країни	110 642,2	0,2	109 876,8	0,2	67 819,5	0,1	53 813,6	0,1	95 167,1	0,2

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.
Джерело: побудовано автором на основі [7].

Таблиця 2

ТОР-20 країн найбільшого товарного експорту із України за період 2011–2015 рр. (тис. дол США)

2011			2012			2013			2014			2015		
Країна	Обсяг	%	Країна	Обсяг	%	Країна	Обсяг	%	Країна	Обсяг	%	Країна	Обсяг	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Усього	67594102,0	100	Усього	67779842,0	100	Усього	62305927,0	100	Усього	53901689,0	100	Усього	38134807,0	100
1. Російська Федерація	19588508,0	29,0	1. Російська Федерація	17326621,8	25,6	1. Російська Федерація	14786701	23,7	1. Російська Федерація	9798226,2	18,2	1. Російська Федерація	4829927,7	12,7
2. Туреччина	3688982,7	5,5	2. Туреччина	3624164,1	5,3	2. Туреччина	3753907,4	6,0	2. Туреччина	3561365,4	6,6	2. Туреччина	2771669,1	7,3
3. Італія	3026244,7	4,5	3. Єгипет	2883734,7	4,3	3. Єгипет	2718546,8	4,4	3. Єгипет	2862068,3	5,3	3. Китай	2399092,4	6,3
4. Польща	2791761,6	4,1	4. Польща	2571045,6	3,8	4. Китай	2691206,6	4,3	4. Китай	2674125,8	5,0	4. Єгипет	2080512,9	5,5
5. Індія	2235330,6	3,3	5. Італія	2456602,7	3,6	5. Польща	2545406,1	4,1	5. Польща	2644656,8	4,9	5. Італія	1979806,4	5,2
6. Китай	2161824,3	3,2	6. Казахстан	2432711,1	3,6	6. Італія	2335641,7	3,7	6. Італія	2468270,5	4,6	6. Польща	1977452,2	5,2
7. Білорусь	1877090,4	2,8	7. Індія	2270688,0	3,4	7. Казахстан	2084101,5	3,3	7. Індія	1815849,8	3,4	7. Індія	1444167,7	3,8
8. Казахстан	1828329,4	2,7	8. Білорусь	2227506,7	3,3	8. Індія	1955749,2	3,1	8. Білорусь	1617084	3,0	8. Німеччина	1328712,8	3,5
9. Німеччина	1716794,9	2,5	9. Китай	1747266,5	2,6	9. Білорусь	1940239,1	3,1	9. Німеччина	1590590,3	3,0	9. Іспанія	1043608,6	2,7
10. Ліван	1361541,3	2,0	10. Німеччина	1597820,1	2,4	10. Угорщина	1552806,7	2,5	10. Угорщина	1509893,8	2,8	10. Угорщина	909721,0	2,4
11. Єгипет	1331193,4	2,0	11. Іспанія	1529102,4	2,3	11. Німеччина	1551290,5	2,5	11. Іспанія	1166565,1	2,2	11. Нідерланди	905655,7	2,4
12. Угорщина	1327882,9	2,0	12. Угорщина	1507124,1	2,2	12. Нідерланди	1036759,1	1,7	12. Нідерланди	1106095,9	2,1	12. Білорусь	870944,9	2,3

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
13.Іран	1121940,3	1,7	13.Ліван	1423261,6	2,1	13.Іспанія	978069,7	1,6	13.Казахстан	1069434,3	2,0	13.Саудівська Аравія	761577,3	2,0
14.США	1089238,3	1,6	14.Іран	1162462,4	1,7	14.Молдова	895713,5	1,4	14.Саудівська Аравія	1031359,6	1,9	14.Казахстан	712795,3	1,9
15.Іспанія	961202,2	1,4	15.США	974188,3	1,4	15.США	860622,4	1,4	15.Чехія	772542,1	1,4	15.Ізраїль	597088,0	1,6
16.Румунія	945703,5	1,4	16.Саудівська Аравія	925688,8	1,4	16.Азербайджан	858863,1	1,4	16.Молдова	743630,1	1,4	16.Румунія	569947,1	1,5
17.Сирія	915196,0	1,4	17.Ірак	871600,9	1,3	17.Чехія	812368,2	1,3	17.Ірак	710613,7	1,3	17.Чехія	540940,3	1,4
18.Молдова	864651,8	1,3	18.Нідерланди	829717,4	1,2	18.Іран	792413,5	1,3	18.Іран	703421,7	1,3	18.Іран	533571,2	1,4
19.Чехія	838168,4	1,2	19.Молдова	812385,6	1,2	19.Саудівська Аравія	781222,8	1,3	19.Словаччина	670152,8	1,2	19.Молдова	524332,6	1,4
20.Словаччина	833726,2	1,2	20.Ізраїль	791683,9	1,2	20.Ірак	767394,4	1,2	20.США	667926,8	1,2	20.Франція	497949,4	1,3
ТОР-20 країн	50505310,9	74,7	ТОР-20 країн	49965376,7	73,7	ТОР-20 країн	45699023,3	73,3	ТОР-20 країн	39183873	72,7	ТОР-20 країн	27279472,6	71,5

Джерело : побудовано автором на основі [7].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

За останнє п'ятиріччя прослідковується тенденція стрімкого зменшення обсягів поставок до Російської Федерації, а також її частки та частки всіх країн СНД (2015 р. – 20,5 %) у загальному експорті України. Разом з тим відбувається потужне зростання експортних поставок до країн Європи. За підсумками 2015 р. саме ці країни перейняли лідерство зі споживання української продукції, а їх частка у загальному експорті зросла з 27,0 % у 2011 р. до 34,7 % у 2015 р. Основу споживання українських товарів до Європи складають такі країни, як Італія, Польща, Німеччина, Іспанія, Угорщина, Нідерланди, Румунія, Чехія та Франція. Сумарно до цих дев'яти країн поставляється українського експорту на суму 9,753 млрд дол США, або 73,6 % від загального обсягу поставок до Європи у 2015 р. Не вирізняються значними обсягами поставки українських товарів до таких країн, як Албанія, Греція, Ірландія, Норвегія, Словенія, Фінляндія, Хорватія та Швеція, що, безумовно, повинно стати предметом більш детального аналізу причин та пошуку шляхів покращення ситуації відповідних органів державної влади, таких як Міністерство закордонних справ та Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

Обсяги товарного експорту до країни СНД значно поступаються і не тільки європейським країнам. На другу позицію після країн Європи починаючи ще з 2014 р. вийшли країни Азії (частка 32,5 %). Таке зростання досягнуто, в першу чергу, з причини сталих поставок української продукції до Туреччини, КНР, Індії, Ізраїлю та Ірану. Результати торгівлі з країнами Азії могли б бути й більшими, якщо б збереглися обсяги поставок до Лівану, Пакистану, Японії. Поставки до цих країн скоротилися в рази. Як приклад, до Лівану в період 2011–2012 рр. щорічно поставки українських товарів були більшими ніж на один мільярд доларів США (2011 р. – 1,361 млрд дол США; 2012 – 1,423 млрд дол США), а в 2013–2015 рр. обсяги експорту коливаються в межах 0,272–0,372 млрд дол США, що приблизно у 3–5 разів менше, ніж у попередній період, що також, на нашу думку, повинно стати предметом ретельного аналізу відповідних державних структур.

Якщо побудувати два тренди, один – обсяг валютної експортної виручки до країн СНД, другий – до країн Європи (рис. 1), то прослідковується падіння у двох трендах, але валютна експортна виручка до країн СНД знижується більш стрімкими темпами, з 25,835 млрд дол США у 2011 р. до 7,808 млрд дол США у 2015 р., або на 69,7 % за п'ять років. При цьому валютна експортна виручка до європейських країн знизилася з 18,253 млрд дол США до 13,250 млрд дол США, або на 27,4 %. Тобто тренд падіння до країн Європи майже у три рази повільніший, ніж тренд падіння товарного експорту до країн СНД.

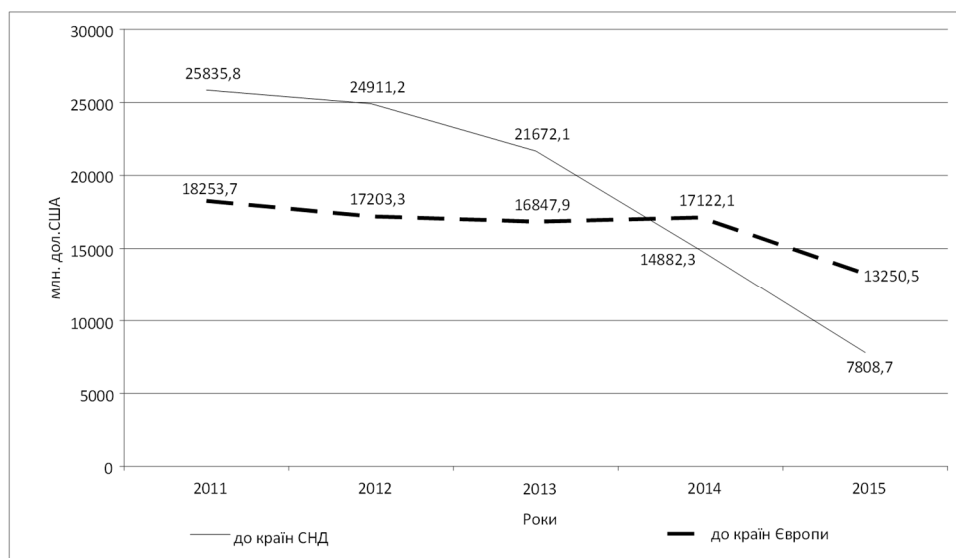


Рис. 1. Валютний тренд обсягів товарного експорту з України до Європейських країн та СНД за період 2011–2015 рр. (у доларах США)

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Очевидно, що товарні поставки до країн СНД скорочуються більшими темпами ніж до європейських країн, і причин цьому декілька. По-перше, не сприяє збільшенню поставок до СНД, а особливо до Російської Федерації, незаконно анексований український Кримський півострів та по суті пряма агресія і захоплення силоміць території Луганської та Донецької областей України. По-друге, Російська Федерація постійно застосовувала за видуманими причинами заборону ввезення на свою територію окремих товарів (сирна продукція, м'ясо, овочі тощо). По-третє, з квітня 2014 р. Єврокомісією було запроваджено для України режим автономних торговельних преференцій, а з 1 січня 2016 р. набула чинності торгова частина Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, тобто розпочато застосування положення поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) з Європейським союзом, що є частиною Угоди про асоціацію від 2014 р.

Україна намагається переорієнтувати свій експорт до Російської Федерації на експорт у першу чергу до країн Європи. Це стане реально можливим після виконання таких амбітних цілей, як наближення українського законодавства до стандартів ЄС у сфері конкуренції, технічних стандартів, фітосанітарних правил, державних закупівель і захисту прав інтелектуальної власності, що в разі успіху надасть можливість модернізувати та диверсифікувати українську економіку. Будуть створені нові можливості для компаній, інвесторів, споживачів і громадян України, а також додаткові стимули для проведення реформ, особливо в боротьбі з корупцією.

Все ж у цьому питанні без міфів не обійшлося. Так, постійно засоби масової інформації повідомляють про тотальне скорочення поставок до Російської Федерації. Це звичайно правда, але не враховується той факт, що валютний курс долара США, в одиницях якого подається експортна-імпортна інформація Державною службою статистики України, за останні два роки значно ревальвував щодо гривні. Якщо побудувати аналогічні тренди, які зображені на рис. 1, конвертувавши обсяги товарного експорту України з американського долара у гривні (рис. 2), то динаміка трендів кардинально змінюється.

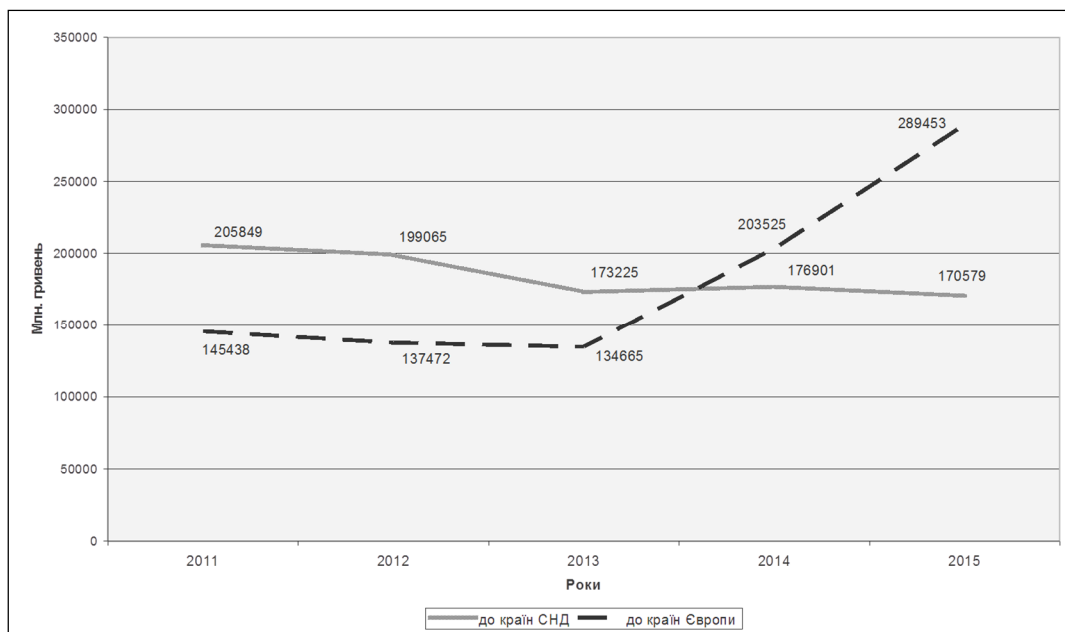


Рис. 2. Тренд обсягів товарного експорту з України до Європейських країн та СНД за період 2011–2015 рр. (у гривнях)

Джерело: побудовано автором на основі [7; 9].

Хоча товари і поставляються за кордон, але все-таки включаються до складу валового національного продукту України, виготовляються за національну валюту, включаючи виплату заробітної плати, сплату податків та комунальних платежів і т. ін. Тому, на нашу дум-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ку, що вимірювати український експорт тільки у конвертованій валюті, при її такому тотальному здороженні, не зовсім об'єктивно. Звичайно, для міжнародного стандарту вимірювання даних та їх порівняння необхідно відображати у конвертованих валютах, але для внутрішньої оцінки і визначення національного тренду, на наш погляд, доцільно у тому числі робити аналіз товарного експорту й у гривнях. Як видно з рис. 2 тренд поставок товарів до країн Європи у гривнях кардинально відрізняється від аналогічного валютного тренду. На відміну від валютного тренду, гривневий тренд позитивний, його зростання до попереднього року в 2014 р. дорівнює 151,1 %, а у 2015 р. – 142,2 %. За два роки зростання у гривнях дорівнює +215 %, на відміну від валютного падіння (-27,4 %). Падіння товарного експорту з країнами СНД, і в першу чергу з Російською Федерацією, не виглядає таким стрімким. На відміну від валютного падіння (-69,7 %) за останні два роки, падіння у гривневому еквіваленті товарного експорту до країн СНД майже не відбулося (-1,5 %).

При деталізованому розгляді українського товарного експорту до Російської Федерації за 2014–2015 рр., у гривневому еквіваленті, спостерігається навіть його зростання за окремими групами товарів (табл. 3). Так, у 2015 р. Україна збільшила щодо попереднього року товарні поставки до Російської Федерації продуктів неорганічної хімії, паперу та картону, пластмаси, полімерних матеріалів, меблів, а особливо м'яса та їстівних субпродуктів, поставка яких зросла за 2015 р. у 3,2 рази.

Таблиця 3

Товарна структура експорту з України до Російської Федерації за 2014–2015 рр.

Номенклатура експорту	Обсяги поставок					
	2014			2015		
	дол США (млн)	гривень (млн) ¹	у %	дол США (млн)	гривень (млн) ¹	у %
Всього	9 798,2	116 468,3	100,0	4 829,9	105 507,7	100,0
у т.ч.:						
– чорні метали та вироби з чорних металів	2 058,3	24 466,4	21,0	1 030,0	22 500,0	21,3
– реактори ядерні, котли, машини	1 678,2	19 948,3	17,1	902,8	19 721,4	18,7
– продукти неорганічної хімії	735,8	8 746,2	7,5	609,9	13 323,1	12,6
– папір та картон	584,5	6 947,8	6,0	319,2	6 972,8	6,6
– електричні машини	671,9	7 986,7	6,9	254,7	5 563,8	5,3
– пластмаси, полімерні матеріали	232,1	2 758,9	2,4	180,9	3 951,7	3,7
– сіль; сірка; землі та каміння	366,2	4 352,9	3,7	144,5	3 156,6	3,0
– м'ясо та їстівні субпродукти	71,0	844,0	0,7	125,4	2 739,3	2,6
– меблі	218,8	2 600,8	2,2	125,0	2 730,6	2,6
– залізничні локомотиви	601,4	7 148,7	6,1	110,0	2 402,9	2,3
– решта товарів	2580,0	30 667,7	26,3	1027,5	22 445,4	21,3

Примітка: ¹ – за перерахунком по офіційному середньорічному курсу НБУ 1 дол США = 21,8447 гривень (2015 рік) та 1 дол США = 11,8867 гривень (2014 рік).

Джерело : складено автором на основі [8; 9].

За такої динаміки можна стверджувати, що Україна у 2015 р., навіть попри агресію нашого північного сусіда, збільшила поставки м'яса та їстівних субпродуктів до Російської Федерації, що виглядає щонайменше дуже дивно і доволі цинічно. Треба врахувати, що падіння за іншими окремими групами товарів також не є таким вагомим. Це стосується чорних металів та виробів з них, ядерних реакторів, котлів, машин, падіння яких досягло не більше 10 % за останній звітний 2015 р. Звичайно, це динаміка у гривневому еквіваленті експорту товарів до Російської Федерації, а у валютному еквіваленті падіння відбулося по всім товарним групам без винятку, але ж тут знову треба враховувати рекордну курсову волатильність пари гривня – долар США. Визначити об'єктивно головну причину майже не можливо, тому що абсолютне падіння може бути в окремих випадках обумовлене не тільки зміною валютного курсу валюти, а й звичайним зменшенням обсягів поставок.

Висновки і пропозиції. Отже, можна зробити висновки, що за останні п'ять років (2011–2015 рр.) відбулася зміна лідера географічного вектора товарного експорту з

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

України. Країни СНД перестали бути визначальними країнами українського експорту, а їх частка у загальному товарному експорті України скоротилася з 38,2 % у 2011 р. до 20,5 % у 2015 р. За величиною частки товарного експорту по географічним регіонам частка країн СНД у 2015 р. посідає третю позицію, поступившись першу і другу сходу-нку відповідно країнам Європи (34,7 %) та країнам Азії (32,5 %).

Треба наголосити, що за період 2011–2015 рр. товарний експорт до країн Африки зріс з 3,325 млрд дол США до 3,803 млрд дол США, подвоївши при цьому свою частку в загальному українському товарному експорті з 4,9 до 10,0 %. Тобто станом на 2015 р. Африканський ринок становить для товарного експорту України половину ринку СНД, що, безперечно, дає сподівання на більшу диверсифікацію українського товарного експорту завдяки саме більш інтенсивному розвитку ринку Африки в майбутньому.

Тренд поставок товарів до країн Європи в еквіваленті національної валюти України кардинально відрізняється від аналогічного тренду в еквіваленті доларів США. На відміну від валютного тренду, гривневий тренд позитивний, його зростання до попереднього року у 2014 р. дорівнює 151,1 %, а у 2015 р. – 142,2 %. За два роки зростання товарного експорту до Європи у гривнях дорівнює 215 %, на відміну від падіння у валюті (-27,4 %), що свідчить про поступове нарощення поставок до країн Європи за рахунок скорочення поставок до країн СНД.

Все ж падіння поставок до країн СНД не виглядає таким стрімким. На відміну від валютного падіння (-69,7 %), за останні два роки (починаючи з 2013 р.) падіння у гривневому еквіваленті товарного експорту до країн СНД майже не відбулося (-1,5 %). Особливо це стосується поставок, які зросли у 2015 р. до Російської Федерації, а саме: продуктів неорганічної хімії, паперу та картону, пластмаси, полімерних матеріалів, меблів, а особливо м'яса та їстівних субпродуктів, поставка яких зросла у 3,3 рази щодо 2014 р.

Список використаних джерел

1. *Белінська Я. В.* Державна підтримка експорту: зарубіжний досвід та уроки для України / Я. В. Белінська // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 3 (8). – С. 120–131.
2. *Джуччі Р.* Динаміка експорту України у 2014 році [Електронний ресурс] / Р. Джуччі, М. Риженков, В. Мовчан ; Інститут економічних досліджень та політичних консультацій ; Німецька консультативна група (Берлін/Київ, березень 2015 р.). – Режим доступу : <https://knteu.kiev.ua/file/MTc=/ede82e61d58773bb17b94e3fa3ea6a78.pdf>.
3. *Шевчук О. М.* Аналіз зовнішньоторговельної діяльності України в сучасних умовах / О. М. Шевчук, Л. Й. Созанський, Н. Б. Татарин // Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог : Вид-во національного університету «Острозька академія», 2014. – Вип. 27. – С. 8–13.
4. *Демченко М. Ю.* Глобальні золотовалютні резерви: сучасний стан та прогноз / М. Ю. Демченко // Науковий вісник ЧДІЕіУ. Серія 1. Економіка – 2013. – № 3 (019). – С. 108–116.
5. *Демченко М. Ю.* Міжнародні резерви в контексті змін валютної складової / М. Ю. Демченко // Науковий вісник ЧДІЕіУ. Серія 1. Економіка – 2013. – № 4 (20). – С. 164–171.
6. *Демченко М. Ю.* Міжнародні золотовалютні резерви в контексті фінансової стабільності країни / М. Ю. Демченко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – № 4 (4). – С. 286–292.
7. *Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами за період 2011-2015 рр.* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. *Товарна структура зовнішньої торгівлі України за січень-грудень 2014–2015 рр.* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. *Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період 2010–2015 рр.)* [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080.

10. *Макроекономічні* показники. Індекси споживчих цін в Україні за 2002–2015 рр. (рік до попереднього року, %) [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23487024&cat_id=57896.

References

1. Belinska, Ya.V. (2008). Derzhavna pidtrumka eksporty: zarybizhnyi dosvid ta yroki dly Ukrainy [Cross-border cooperation in the context of economic security of Ukraine]. *Strategichni prioritetu – Strategic Priority*, no. 3 (8), pp. 120–131 (in Ukrainian).
2. Dzhyhychi, R., Rizhenkov, M., Movchan, V. (2015). *Dinamika eksporty Ukrainy u 2014 rotsi* [Cross-border cooperation of the regions of Ukraine: theoretical and practical aspects of the development]. Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii: Nimetska gruppa. Retrieved from <https://knteu.kiev.ua/file/MTc=/ede82e61d58773bb17b94e3fa3ea6a78.pdf>.
3. Shevchyk, O.M., Sozanskyi, L.I., Tataryn N. (2014) *Analiz zovnishnotorhovelnoi diialnosti Ukrainy v suchasnykh umovakh* [Cross-border cooperation in the context of economic security of Ukraine]. *Naukovi zapysky natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”. Seriiia “Ekonomika”* – Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University. Series “Economics” (editorial staff Pasichnyk, I.D. & Demianchuk O.I.). *Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho iniversityetu “Ostrozka akademiia”*, no. 27, pp. 8–13 (in Ukrainian).
4. Demchenko, M.Yu. (2013) *Hlobalni zolotovaliutni rezervy: suchasnyi stan ta prohnoz* [Cross-border cooperation in the context of economic security of Ukraine]. *Naukovyi visnik CHDIY. Seriiia I. Ekonomika – Scientific Journal of CSIEM. Ser. 1. Economics*, no. 3 (019), pp. 108–116 (in Ukrainian).
5. Demchenko, M.Yu. (2013) *Mizhnarodni rezervy v konteksti zmin valiutnoi skladovoi* [Cross-border cooperation in the context of economic security of Ukraine]. *Naukovyi visnik CHDIY. Seriiia I. Ekonomika – Scientific Journal of CSIEM. Ser. 1. Economics*, no. 4 (20), pp. 164–171 (in Ukrainian).
6. Demchenko, M.Yu. (2015) *Mizhnarodni zolotovaliutni rezervy v konteksti finansovoi stabilnosti krainy* [Cross-border cooperation in the context of economic security of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, no. 4 (4), pp. 286–292 (in Ukrainian).
7. Neohrafichna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy tovaramy za period 2011–2015 rr. [Geographic structure of foreign trade of Ukraine for the period 2011-2015]. *Dergavna slygba statyctiku Ukraine – State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Ukraine za sichen-hruden 2011–2015 rr. [Commodity structure of foreign trade of Ukraine in January-December 2014-2015]. *Dergavna slygba statyctiku Ukraine – State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Ofitsiinyi kyrs hruvnia shchodo inozemnykh valiut (seredniy za period 2010–2015 rr. [The official rate of hryvnia against foreign currencies (average for the period 2010–2015)]. *Ofitsiine internet-predstavnytstvo Natsionalnoho banku Ukrainy – National Bank of Ukraine. Official website*. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080.
10. Makroekonomichni pokaznyky. Indeksy spozhyvchykh tsin v Ukraine (rik do poperednoho roky, %) [Macroeconomic indicators. Consumer price index in Ukraine for 2002-2015 years. (Year of the previous year,%)]. *Ofitsiine internet-predstavnytstvo Natsionalnoho banku Ukrainy – National Bank of Ukraine. Official website*. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23487024&cat_id=57896.

Демченко Максим Юрійович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Демченко Максим Юрьевич – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14027, Украина).

Demchenko Maksym – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenko Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: maksimud2@ukr.net